

## Tale ved Forsoningskonferanse i Trondheim

### Aili Keskitalo

Kjære deltakere, forelesere, eksellenser og gjester.

Velkommen til Sápmi. Velkommen til sørsamisk område. Til en by som har særlig stor betydning i det samiske folkets historie.

Den 6. februar 2017 vil det være 100 år siden det første samiske landsmøtet i metodistkirken i Trondheim. Møtet var begynnelsen på det som senere ble en nasjonal samisk bevegelse for et lite folk spredt over store geografiske områder. Samiske pionerer møttes for å diskutere store utfordringer, midt i den hardeste forsoningsperioden. Det skulle ta mange år før den samiske blomstringsperioden skjøt fart, men det er arven fra møtet her i Trondheim som la grunnlaget for vår senere oppvåkning (ealaskahtin).

Jeg vil berømme Samisk kirkeråd og Kirkens verdensråd for å arrangere denne forsoningskonferansen. Den gir oss anledning til å samles for å bearbeide sår fra nasjonale assimileringprosesser – sår som er samlet av generasjoner gjennom diskriminering og undertrykkelse. Sammen vil vi finne veien videre; mot en fremtid der vi i stolthet kan leve i trygg visshet om at vi er likeverdige, og at fortidens sår er tilbakelagte.

Et mål for fremtiden er at flere blir opplyste. Om seg selv, om hverandre, om den samiske kulturen i seg selv, og hvor viktig fredelig sameksistens er for alle mennesker uavhengig av etnisitet. Vi alle kan bidra til økt opplysthet/ opplysning og trygge medmenneskelige relasjoner.

Kjære forsamling,

Forsoning har ikke bare kan ha én part. I et demokratisk stat så er det prinsipielt viktig at den krenkede part får anledning til å artikulere hva som har skjedd og hendelsenes virkning på livskvaliteten og deltakelsen i samfunnslivet. Ingen er tjent med at mennesker krenkes. Vi må reagere der andre syns det er greit å trække over andre menneskers grenser. I en forsoningsprosess er det viktig at den undertrykkende part forstår at grenser er trukket over, og at deres atferd må endres og at de på best mulig måte avbøter de påførte sårene som er oppstått på grunn av deres krenkende atferd. Vår norske stat har igangsatt en rekke tiltak. Derimot har vi fremdeles en vei å gå med å få avklaringer omkring historiske hendelser, og eksisterende strukturer som fremdeles påvirker samer og det samiske folk negativt. For oss er det viktig at vår sak og historie blir opplyst på best mulige måte, og at informasjonen gjøres allment tilgjengelig.

Slike sår kan ikke helbredes i det lukkede rom. De må ut i det åpne rom og møte anerkjennelse. Samfunnet må bidra til den helbredende prosessen.

Forsoning kan ikke skje før sannheten er etablert og dokumentert. Før alle tar inn over seg det som har skjedd, og hvilke konsekvenser den tidligere politikken fortsetter å ha i samfunnet generasjoner etter. Sannheten må frem i lyset, den må aksepteres og beklages – først når berørte partene møtes på en felles kunnskapsplattform om hva som har skjedd så kan forsoningsprosessen ta fart.

Det er inspirerende å se det som skjer i Canada, hvor den nasjonale sannhetskommisjonens arbeid nå er i ferd med å endre den nasjonale diskursen. Jeg gleder meg til å høre kommisær Dr. Marie Wilson fortelle om dette arbeidet. Canada har nå, med en historisk progressiv regjering, tatt ledelsen i urfolksverden med store ambisjoner for å implementere urfolks rettigheter. De har et faglig godt utgangspunkt for arbeidet i sannhetskommisjonens rapport.

I Sápmi har vi også behov for sannhetsprosesser før vi kan ta fart på forsoningen. Ved Sametinget i Norge arbeider vi for å igangsette en slik prosess. Det samme blir gjort av Sametingene i Finland og Sverige, og vi vil sammen med dem diskutere hvordan vi kan få parallelle prosesser i våre respektive land.

Vi er et folk som bor i fire land –Finland, Norge, Russland og Sverige– og i hvert land har vi vært utsatt for store statlige overgrep, uten at historien er blitt tilstrekkelig adressert i ettertiden. Dette gjør at historiske og undertrykkende strukturer henger igjen i samfunnet. At vi enda ikke, på tross av store fremganger, kan si at vi føler oss likeverdige. At våre barn ikke får likeverdig utdanning, og at våre tradisjoner og vårt levesett er under konstant press fra alle kanter er noen eksempler på eksisterende negative strukturer.

Arven fra undertrykkelsen lever vi med i dag. Det handler om skam; om mangel på språk; om psykisk helse; om usynliggjøring; om tabuer. En viktig del av sannhetsarbeidet må være å avdekke de historiske konsekvensene. Kan for eksempel innsikt i historiske konsekvenser gi oss redskaper for å komme til livs grusomheter som vold og seksuelle overgrep i våre samfunn?

I Sápmi har vi den siste tiden sett en opprulling av alvorlige overgrepssaker. Vi skal aldri unnskyldte seksuelle overgrep på barn med historie og statlig undertrykkelse – skylden ligger hos overgriperne, og de skal stå til ansvar for uretten de har gjort. Men for å få bukt med fortelsen som preget enkelte deler av vårt samfunn i slike saker, så må vi forsøke å forstå hva det er som har ført oss til en slik situasjon. Vi må utforske flere mulige årsaker, og ha åpent sinn til hva som kan ha vært utløsende faktorer for denne type særdeles alvorlige krenkende atferd blant vår befolkning.

Jeg tror på at det å snakke om sårene etter undertrykkelsen er nødvendig. Kanskje kan slik åpenhet også bidra til åpenhet om andre vanskelige ting, slik som vold og overgrep. La oss, med det samme motet som våre samiske pionerene i 1917 viste, ta fatt på vårt store arbeid med åpenhet og forsoning. La historiene komme til overflaten. Divtte sátnerávdnji golgat.

De neste generasjonene skal leve med stolthet for hvem de er og den kulturen de kommer fra. Språkene skal blomstre, og folk (álbmogat) skal leve side om side med respekt, aksept og toleranse for hverandres historie, behov og meninger. Dette er aspirasjoner jeg tror alle i denne salen kan stille seg bak. Forsoningsarbeid er generasjonsarbeid.

Den mest meningsfulle måten å starte med å bygge fremtidens forsoning, er å lytte til dagens unge. Det gleder meg derfor at vi litt senere i dag skal få høre fra ungdommens for-konferanse om hvilke utfordringer og muligheter de ser.

Tusen takk igjen til Samisk Kirkeråd og Kirkens Verdensråd for at dere arrangerer denne konferansen. Ikke bare har dere valgt riktig tema til riktig tid – dere viser også at kirken som institusjon nok en gang er sitt ansvar bevisst som en historisk sentral aktør i assimileringprosesser verden over. Det er en modenhet som jeg håper smitter over på andre aktører. Dere skaper en arena, og jeg håper at kirkens rolle og engasjement i forsoningsarbeidet inspirerer også stater til å lytte til sine urfolks oppfordringer til å få ønskede forsoningsprosesser gjennomført.

Nå gleder jeg meg til å følge konferansen, og jeg regner med å få meg mange gode perspektiver inn i vårt eget arbeid.

Tusen takk for meg.